

บทคัดย่อ

จากการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในประเทศไทย ทำให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและสุขภาพตามมา โดยเฉพาะในเรื่องความสามารถในการดูแลตนเอง เนื่องจากวัยสูงอายุมีความถดถอยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องเตรียมความพร้อมในการรองรับปัญหาทางสังคมและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกกรณีศึกษา คือ โครงการเคหะชุมชนทุ่งสองห้องและโครงการเคหะชุมชนคลองจั่น เนื่องจากเป็นโครงการที่อยู่อาศัยของภาครัฐที่สร้างสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครโดยมีการดำเนินการมากกว่า 25 ปี ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์ได้ว่า ประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก จึงเป็นกรณีศึกษาที่จะสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้สูงอายุได้

โดยงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นในการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งขอบเขตของงานวิจัยนี้ไม่ใช่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเดินทางด้วย ADL Model เท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นถึงความพยายามที่จะเข้าใจกลไกที่จะบรรลุถึงการใช้พื้นที่ที่ดีได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้มี 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตกับการทำกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุ โดยการใช้ ADL Model (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเดินทางของผู้สูงอายุกับการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมประจำวัน (3) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของการเดินทางของผู้สูงอายุกับการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมประจำวัน และภายนอกชุมชน (4) เสนอแนะแนวทางการวางแผนการอยู่อาศัยของสังคมผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ใช้การสัมภาษณ์และตั้งคำถาม โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 200 ตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุ (60-69 ปี) และคนชรา(70-80 ปีขึ้นไป)

ผลจากการศึกษาได้พบประเด็นที่สำคัญที่นำไปสู่การวางแผนการอยู่อาศัยของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้ (1) พฤติกรรมการเดินทางในการทำกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุและคนชรา มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย โดยผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่สามารถเดินทางได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน แต่ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุและคนชราจะเดินทางโดยเฉลี่ยประมาณ 1 กิโลเมตรต่อวัน เหตุผลที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะเดินทางเพื่อทำกิจกรรมประจำวันภายในชุมชนมากกว่าภายนอกชุมชน เนื่องจากสภาพร่างกายของตัวผู้สูงอายุเองและสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง โดยกิจกรรมที่ทำคือ กิจกรรมการพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือในละแวก

ชุมชน การซื้ออาหารและของใช้ การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมหรือชุมชน การเดินทางไปทำบุญที่วัด การเดินทางส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางเท้าสำหรับกิจกรรมที่อยู่ภายในชุมชน และจะใช้การเดินทางโดยรถขนส่งมวลชน พาหนะส่วนตัว และแท็กซี่สำหรับกิจกรรมที่อยู่ภายนอกชุมชน (2) สภาพปัญหาการใช้พื้นที่ภายในโครงการที่อยู่อาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกชุมชน พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุยังไม่มี การรองรับที่เหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น พื้นที่ส่วนกลางอาคาร ทางเดิน ยังมีลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยของสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ไม่ปลอดภัยในการเดินทางสัญจรในการประกอบกิจกรรมของผู้สูงอายุ (3) ด้านความต้องการของผู้สูงอายุในโครงการ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการคือ ทางเดิน รวบรวมได้ ระบบขนส่งมวลชนโดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้มีการส่งเสริมกิจกรรมชมรมสำหรับผู้สูงอายุ การบริการดูแลและส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการฝึกอาชีพ การสร้างงานให้เกิดรายได้ เป็นต้น

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการอยู่อาศัยสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ควรพิจารณาในระดับดังต่อไปนี้ คือ ในระดับชุมชน ด้านที่ตั้งของอาคาร ผังบริเวณชุมชน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เอื้อต่อความสะดวกสบายในการประกอบกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในระดับอาคาร ด้านรูปแบบของอาคาร รายละเอียดของพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของอาคารและอุปกรณ์ในอาคารที่เอื้อต่อการใช้พื้นที่ ระดับห้องพัก พื้นที่ใช้สอย สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพักอาศัยเพื่อสอดคล้องกับการอยู่อาศัย และระดับบุคคล ด้านความต้องการของกิจกรรม ในด้านต่าง ๆ ที่ควรจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับครอบครัวและบทบาทต่อชุมชน ให้สอดคล้องกับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นการสร้างความรู้สึกรักมีคุณค่าในสังคมแก่ผู้สูงอายุอีกทางหนึ่งด้วย